

Konrad Sebastian Morawski

Oleszyce

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8158-6493>

Zabójstwo Milana Šufflaya. Ustalenia w dziewięćdziesiątą rocznicę haniebnego zbrodni

Streszczenie: W artykule zostały omówione okoliczności zabójstwa słynnego chorwackiego naukowca Milana Šufflaya, który został ciężko pobity 18 lutego 1931 r. pod drzwiami własnego domu w Zagrzebiu, a następnego dnia zmarł w szpitalu. Było to zabójstwo przeprowadzone na zlecenie szefa lokalnej policji Janko Bedakovića, oddanego autorytarnym rządów Karadziordżewiczów w międzywojennej Jugosławii, której częścią była Chorwacja. Poza pracą naukową Šufflay prowadził też wyraźną działalność na rzecz niepodległości Chorwacji, dlatego okoliczności jego zabójstwa łączone są z reżimem Karadziordżewiczów.

Słowa kluczowe: Milan Šufflay, Janko Bedeković, Karadziordżewiczowie, międzywojenna Jugosławia, zabójstwo Milana Šufflaya

Wstęp

W lutym 2021 r. upłynęło dziewięćdziesiąt lat od śmierci Milana Šufflaya, który został zamordowany przez policję w Zagrzebiu. Ceniony na świecie chorwacki intelektualista osiągnął powszechne uznanie ze względu na wkład wniesiony w badaniach nad historią Albanii i Chorwacji. Zyskał rozgłos w najważniejszych ośrodkach naukowych w Wiedniu i w Budapeszcie, ale oprócz kariery naukowej zaangażował się także w politykę. Šufflay był zdecydowanym przeciwnikiem zjednoczenia południowosłowiańskiego w okresie Wielkiej Wojny, a zarazem regularnym i głośnym krytykiem Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców¹, które to państwo uważał za sztuczne,

---

¹ W artykule autor zastosował zamiennie określenia ‘Królestwo Serbów, Chorwatów i Słoweńców’ oraz ‘Jugosławia’. Pierwsze zjednoczone państwo południowosłowiańskie pod nazwą Królestwo SHS faktycznie funkcjonowało w latach 1918–1929, zaś od 1929 r. nadano mu nazwę Królestwa Jugosławii.

a jego istnienie w ocenie naukowca miało oznaczać odebranie Chorwatom prawa do samostanowienia.

Wbrew władającej w Jugosławii serbskiej dynastii Karadziordziewiczów, Šufflay głosił potrzebę niepodległości Chorwacji i niezależności Chorwatów. W dniu jego śmierci był to pogląd dalece niepożądany nad Dunajem, ponieważ scenę polityczną w państwie jugosłowiańskim zdominowało serbskie ugrupowanie rojalistyczne, ściśle związane ze wspomnianą dynastią, a wszelka opozycja w kraju została zdelegalizowana – jej liderzy o narodowości chorwackiej lub słoweńskiej trafili do więzień lub byli regularnie zastraszani. Nie wszyscy jednak poddali się tym groźbom, tak jak Milan Šufflay, którą swoją intelektualną walkę z reżimem Karadziordziewiczów przepłacił życiem.

Okoliczności zabójstwa Milana Šufflaya stanowiły przedmiot badań historyków na Bałkanach i w Europie Zachodniej, ale w literaturze polskiej to wydarzenie było dotąd omawiane pobieżnie. W 2016 r. autor opublikował artykuł popularyzatorski na temat chorwackiego naukowca², który przy obecnie zwiększonej dostępności źródeł pozwala na szersze naukowe spojrzenie na życiorys Šufflaya, ze szczególnym uwzględnieniem okoliczności jego zabójstwa w lutym 1931 r. i ustalenia ewentualnych powiązań morderstwa z decyzjami podejmowanymi na szczeblu rządu jugosłowiańskiego, kierowanego przez generała Petara Živkovicia, a także wśród samych Karadziordziewiczów, których najślynniejszy przedstawiciel król Aleksander I sprawował w kraju faktyczną dyktaturę od 1929 r. do nagłej śmierci w 1934 r.

W niniejszym artykule oparto się przede wszystkim na źródłach, zbiorach dokumentów i literaturze wywodzącej się z krajów bałkańskich, choć stan zachodnioeuropejskiej wiedzy na temat zabójstwa Milana Šufflaya wydaje się rozległy, dlatego też sięgnięto po niektóre pozycje wywodzące się z tego obszaru naukowego. W podjętych ustaleniach starano się nie ulegać ogólnym trendom w chorwackiej narracji naukowej na temat statusu Chorwatów we wszystkich formach państwa jugosłowiańskiego, która niekiedy sprawia wrażenie osadzonej w dużym ładunku emocji na temat Serbów. Nade wszystko cennymi źródłami okazały się wspomnienia Milana Šufflaya, a artykuł uzupełniono o wybrane tytuły prasowe.

Niniejsze opracowanie jest dedykowane tym wszystkim, którzy w mrokach XX w. nie obawiali się głośno wyrażać sprzeciwu wobec autorytaryzmu i totalitaryzmu godzącym w fundamentalne podstawy tożsamości narodowej i prawa do samostanowienia narodów.

---

² Autor opublikował artykuł na łamach serwisu historycznego prowadzonego w serwisie Wirtualna Polska, który po kilku latach wszedł do struktury serwisu Opinie WP. Zob. K.S. Morawski, *Milan Šufflay – historyk zamordowany przez policję*, <https://opinie.wp.pl/milan-sufflay-historyk-zamordowany-przez-policje-6126039025477250a> (dostęp: 7 IV 2021).

Zabójstwo Milana Šufflaya – ustalenia w dziewięćdziesiątą rocznicę haniebnej zbrodni

Milan Šufflay urodził się 8 listopada 1879 r. w chorwackiej Lepoglavie, będącej wówczas administracyjną częścią Austro-Węgier. Po rodzicach posiadał szlacheckie korzenie. Był synem Franciszki Welle von Vorsten i Augstyna Šufflaya herbu Sufflay de Otrussevcz. Dobre urodzenie zapewniło mu dostęp do najlepszych szkół na ziemiach chorwackich – na poziomie edukacji średniej uczęszczał do Gimnazjum Klasycznego w Zagrzebiu, a w 1897 roku podjął studia historyczne na Uniwersytecie w Zagrzebiu. Na każdym etapie edukacji Milan Šufflay odznaczał się znakomitymi wynikami. Jeden z jego kolegów jeszcze z okresu nauki gimnazjalnej Većeslav Vilder wspominał go:

Ambicję miał wcieloną w życie, (...) we wszystkim chciał być najlepszy”³.

Oprócz zainteresowania historią, Šufflay wykazywał się wszechstronną znajomością języków obcych, w tym klasycznej greki i łaciny. Według Dubravko Jelčicia młody naukowiec już na wczesnym etapie studiów władał kilkunastoma językami, co bez wątpienia ułatwiało mu prowadzenie badań naukowych nieosiągalnych bez pogłębionej znajomości języków⁴. O potencjale i możliwościach Šufflaya świadczy fakt, że niekwestionowany chorwacki autorytet naukowy profesor Tadija Smičiklas uważał go za swojego najwybitniejszego ucznia⁵.

Kariera naukowa Milana Šufflaya przebiegała dynamicznie. Już w 1901 r. uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych za rozprawę *Chorwacja i ostatnie akty Cesarstwa Wschodniego pod berłem Trzech Komnenów (1075–1180)*, którą wydano drukiem tego samego roku. Następnie w latach 1903–1904 odbył staż naukowy w Instytucie Historii Akademii Wiedeńskiej, po czym został skierowany do pracy na Uniwersytecie w Budapeszcie. Na terytorium węgierskim zamieszkał w skromnych warunkach, dorabiając jako kustosz w Muzeum Narodowym⁶, ale jednocześnie wśród najlepszych umysłów epoki pogłębiał swoje zainteresowanie historią Bałkanów. To wtedy Šufflay wyszedł z poglądem, że historię Chorwacji należy zbadać w perspektywie bałkańskiej. Młody uczoney uważał, że rozpatrywanie dziejów Chorwatów przez pryzmat kręgu cywilizacji Zachodu jest błędem, prezentując rewolucyjną w tym czasie hipotezę, że chorwackość jest zakorzeniona w Bałkanach. Warto jednak zauważyć, że w późniejszych latach Šufflay spostrzegł,

³ M. Šufflay, *Izabrani politički spisi*, prir. D. Jelčić, Zagreb 2000, s. 26.

⁴ Ibidem, s. 26–27.

⁵ Ibidem.

⁶ N. Stevović, *Milan Šufflay, Jožef Bajza and croatian-hungarian relations*, „Zbornik Janković”, vol. IV, nr 4, Daruvar 2019, s. 617.

iż świat uległ wyraźnemu podziałowi na obóz zachodni i wschodni. Pod tym względem, jak stwierdził Tomislav Kardum, naukowiec wyprzedził koncepcję „zderzenia cywilizacji” Samuela Huntingtona i zakładał, że Chorwacja powinna sprzymierzyć się z Zachodem, nie zapominając jednak o swoim bałkańskim rodowodzie⁷. Według Šufflaya Chorwaci w przyszłości powinni kierować się wartościami cywilizacji zachodniej, bo tylko w ten sposób naród będzie mógł się rozwijać. Twierdził, że to Chorwacja jest pierwszym obrońcą cywilizacji Zachodu przed cywilizacją Wschodu, a stosunki chorwacko-serbskie rozpatrywał jako rywalizację dwóch odrębnych nurtów światopoglądowych⁸. Rozumiejąc geograficzne położenie Chorwacji na Bałkanach, postulował potrzebę zacieśniania sojuszu Chorwatów z państwami Zachodu:

Balkanizacja jest gorsza dla mojego narodu niż sama śmierć. Zachodniokatolicy Chorwaci nie mają czego szukać na prawosławnych Bałkanach⁹.

W 1908 r. na zaproszenie bana Chorwacji Pavle Raucha Milan Šufflay przybył do Zagrzebia, gdzie nadano mu tytuł profesora nadzwyczajnego w Chorwackiej Akademii Nauk, a w 1912 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. Jednak paradoksalnie Šufflay nie cieszył się uznaniem na terytorium chorwackim. Jego poglądy nie wpisywały się w intelektualny nurt narodowej myśli chorwackiej, w której przeważały tendencje separatystyczne wobec Austro-Węgier, a konkretna sytuacja polityczna spychała Chorwatów do procesu zjednoczenia południowosłowiańskiego. Šufflay zdecydowanie się temu sprzeciwiał, czym zamknął sobie drogę do pracy na Uniwersytecie w Zagrzebiu i innych poważanych chorwackich placówkach naukowych. Ostatecznie o usunięciu go z Uniwersytetu w Zagrzebiu zdecydował wpływowy chorwacki polityk, następca Pavle Raucha – Nikola Tomašić, z którym Šufflay od dłuższego czasu pozostał we wrogich stosunkach¹⁰.

Natomiast w Budapeszcie jego kariera nabierała poważnego rozpędu. Zaczął publikować w wiodących europejskich tytułach naukowych, uczestniczył w istotnych konferencjach naukowych i zdobył uznanie zachodnioeuropejskich intelektualistów. Jego badania nad dziejami Albanii okazały się pionierskie i zostały docenione w międzynarodowym dyskursie naukowym.

W trakcie Wielkiej Wojny w 1915 r. został wcielony do armii austro-węgierskiej prawdopodobnie w wyniku intrygi chorwackich profesorów, przeciwników Šufflaya i głoszonej przez niego koncepcji współpracy Chorwatów z Zachodem. Jednak jeszcze

⁷ T. Kardum, *Ideološki pogledi Milana Šufflaya*, „Časopis za suvremenu povijest” 2020, nr 52, s. 899–932.

⁸ N. Stevović, op. cit., s. 618.

⁹ Zbiory Željko Vegha udostępnione na stronie internetowej Kroatischer Kulturverein (dalej: ZZV), <https://www.hkz-kkv.ch> (dostęp: 9 IV 2021).

¹⁰ N. Stevović, op. cit., s. 617.

przed zakończeniem działań wojennych został zdemobilizowany ze względu na zdiagnozowaną anemię¹¹.

Wraz z powstaniem Państwa Słoweńców, Chorwatów i Serbów 29 października 1918 r.¹², następnie zjednoczeniem z Serbią 1 grudnia 1918 r. i równocześnie utworzeniem Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców¹³, działalność Šufflaya skoncentrowała się na kwestionowaniu istnienia zjednoczonego państwa. Jego poglądy zaczęły nabierać znaczenia, gdy chorwackie elity polityczne i intelektualne zaczęły zdawać sobie sprawę, że Królestwo SHS jest państwem odzwierciedlającym dominację serbską nad innymi narodami południowosłowiańskimi. Szczególną popularność wśród Chorwatów Šufflay uzyskał po zamachu parlamentarnym w 1928 r., a następnie po ustanowieniu dyktatury w Jugosławii przez króla Aleksandra I w 1929 r.¹⁴

Zdjęcie 1. Milan Šufflay w mundurze austro-węgierskim

Źródło: Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego, <http://nac.gov.pl> (dostęp: 8 IV 2021).

¹¹ Ibidem.

¹² D. Djokić, *Elusive Compromise. A History of Interwar Yugoslavia*, London 2007, s. 25–26.

¹³ V.B. Sotirović, *Creation Of The Kingdom Of Serbs, Croats and Slovenes, 1914–1918*, Vilnius 2007, s. 94.

¹⁴ Na temat obu tych wydarzeń autor opublikował artykuły w 2015 r. i w 2017 r. – zob. K.S. Morawski, *Zamach w parlamencie jugosłowiańskim w 1928 roku. Przyczyny i konsekwencje w świetle polskich relacji*

Warto zdać sobie sprawę, że jeszcze w 1921 r. Milan Šufflay został postawiony w stan oskarżenia w Królestwie SHS pod zarzutem zdrady stanu. Na ławie oskarżonych zasiadło łącznie szesnastu chorwackich separatystów¹⁵. Proces trwał od 2 do 25 czerwca 1921 r. i zakończył się wyrokami skazującymi dla trzynastu oskarżonych. Šufflay został skazany na trzy i pół roku więzienia¹⁶. Zachowało się płomienne przemówienie, które wygłosił w mowie końcowej przed ogłoszeniem wyroku:

Chorwacja ma własne prawa państwowe, a Chorwaci mają naturalne prawo do samostanowienia. Zerwanie więzi z dawną monarchią stanowi fundament niepodległego państwa chorwackiego, które nie jest częścią starożytnej struktury (...). Wręcz przeciwnie, jest to nowy początek, który powinien być tworzony w imieniu prawa, dlatego pozwanie mnie pod zarzutem, że chcę odłączyć państwo chorwackie od Królestwa SHS, jest błędem prawnym i logicznym (...), jeśli chorwackie pragnienia o samostanowieniu chorwackiego państwa są grzechem, to jestem winny¹⁷.

Słowa Šufflaya dobrze odzwierciedlają jego poglądy na temat statusu Chorwacji w zjednoczonym państwie południowosłowiańskim. Naukowiec nie akceptował legalności istnienia Królestwa SHS, a jego podstawowym argumentem było prawo do samostanowienia narodów, które w jego mniemaniu zostało odebrano Chorwatom, określając ich jako „narod prześladowany” pod rządami serbskich elit politycznych. Ponadto Šufflay stwierdził, że na toczący się proces patrzy cała Europa, która kiedyś upomni się o prawa Chorwatów. W ostatnim zdaniu powiedział:

Trafiam do dużego lochu, w którym, dzięki Bogu, Chorwaci tylko chwilowo marnieją¹⁸.

Milan Šufflay więzienie opuścił warunkowo już 2 listopada 1922 r. Swoją aktywność ponownie zaznaczył w 1924 r., gdy w siedemdziesięciu pięciu odcinkach na łamach gazety „Obzora” wydał powieść *On The Pacific In 2255*, uznawaną dziś za pierwsze dzieło science fiction w dziejach literatury chorwackiej. Książka na zasadzie metafor miała odwoływać się do pobytu Šufflaya w więzieniu¹⁹.

---

prasowych, „Echa Przeszłości” 2015, nr XVI, s. 151–174; K.S. Morawski, *Przyczyny i przebieg dyktatury jugosłowiańskiej w 1929 roku*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska – Sectio Balcaniensis et Carpathiensis” 2017, vol. II, s. 87–113.

¹⁵ Chorwaccy separatyści reprezentowali kilka ugrupowań w chorwackiej części Królestwa SHS, ale wiodącą siłą była Chorwacka Partia Chłopska skoncentrowana wokół Stjepana Radicia.

¹⁶ B. Janjatović, *Politički teror u Hrvatskoj 1918–1935*, Zagreb 2002, s. 213–214.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

Naukowiec próbował też sił w polityce. W 1925 r. kandydował na posła do parlamentu Królestwa SHS, ale nie uzyskał mandatu. Następnie w 1928 r. miał szansę objąć katedrę Historii Południowo-Wschodniej na Uniwersytecie w Budapeszcie, ale nie otrzymał paszportu. Władze Królestwa SHS w ten sposób zablokowały wyjazd Šufflaya na zagraniczną placówkę. Czy już w tym czasie planowano jego zabójstwo, czy była to zemsta za kwestionowanie legalności istnienia zjednoczonego państwa południowosłowiańskiego?

Wydarzenia w Królestwie SHS na przełomie lat 20. i 30. XX w. nabrały dynamiki. Po zamachu na posłów chorwackich w parlamencie jugosłowiańskim w 1928 roku Šufflay opublikował dzieło *Chorwacja w świetle historii i polityki światowej*, które stało się nieformalnym manifestem chorwackiego ruchu separatystycznego w Królestwie SHS²⁰. Podstawowa konkluzja książki, oparta na analizie naukowej, mówiła o „świętym i odwiecznym prawie narodu chorwackiego do niepodległości”²¹. Według Nenada Stevovića Šufflay stał się wówczas duchowym liderem Chorwatów, a jego pozycję wzmacniał fakt, że przyjaźnił się z Vlado Mačkem, który został politycznym liderem chorwackich separatystów po śmierci Stjepana Radicia. Książka *Chorwacja w świetle historii i polityki światowej* przedostała się do elity intelektualnej Chorwatów, a chorwaccy dziennikarze dołożyli starań, aby spopularyzować jej tezy wśród pospolitych mieszkańców. Šufflay wyrażał wtedy aspiracje do nie tylko duchowego, ale rzeczywistego objęcia władzy w strukturach partii chorwackich separatystów. Jego pozycja jako lidera Chorwatów stała się niepodważalna, gdy pod koniec grudnia 1929 r. Maček został aresztowany na polecenie rządu kierowanego przez generała Živkovića²². Do czerwca 1930 r., czyli okresu uwolnienia Mačka z aresztu i jego powrotu do Zagrzebia, na Šufflaya spoczywała odpowiedzialność za organizację intelektualnego oporu Chorwatów wobec dyktatury króla Aleksandra I.

Naukowiec nie ustawał też w pracy naukowej. W 1929 r. Wiedeńska Akademia Nauk zaprosiła go do kontynuowania prac nad dziejami Albanii. W podobnym okresie otrzymał także oficjalnie zaproszenie od króla Albanii Ahmeda Zogu, który chciał uchodzić za mecenasa w badaniach Šufflaya. Król osobiście kilkukrotnie interweniował na najwyższym szczeblu, aby naukowiec mógł przybyć do Albanii. Jednak dopiero pod koniec 1930 r. otrzymał paszport. Rząd generała Živkovića upatrywał w Šufflaya niebezpiecznego przeciwnika, zagrażającego trwałości Królestwa Jugosławii. Sądzono, że wraz z wyjazdem do Albanii nie powróci już do kraju. Faktycznie Šufflay w grudniu przybył do Albanii, a w styczniu 1931 r. dysponował bogatym materiałem uzupełniającym jego

²⁰ N. Stevović, op. cit., s. 619.

²¹ Ibidem.

²² I. Perić, *V. Maček: politički portret*, Zagreb 2003, s. 145–146.

dotychczasowe badania, które miały stać się fundamentem dwóch kolejnych tomów jego dzieła życia, znanego pod nazwą *Codex Albanicus*²³.

Šufflay postanowił powrócić do Zagrzebia. Jeszcze w drodze powrotnej w anonimowych listach grożono mu śmiercią, które na naukowcu nie zrobiły wrażenia²⁴. Zresztą regularne pogróżki otrzymywał przynajmniej od jesieni 1930 r. Od tego czasu był też stale obserwowany przez agentów zagrzebskiej policji. Zachowały się trzy raporty z 2, 5 i 7 listopada 1930 r., w których opisano pełen rozkład dni Šufflaya i jego rutynowe czynności. Agenci informowali o miejscach, które odwiedził, a także o napotkanych przez niego osobach. Z żadnego raportu nie wynikało, że Šufflay prowadził działalność przeciwko państwu, ale świadczą one o wzmożonym zainteresowaniu służb jego osobą²⁵. W raportach są też adresy, które odwiedzał Šufflay. Część z nich faktycznie stanowiła miejsca, które służyły do przechowywania antypaństwowych tekstów chorwackiego naukowca, takie jak mieszkanie jego przyjaciółki Betiki Tucić przy ulicy Dalmatyńskiej 10. Ona sama należała do chorwackiego ruchu separatystycznego i była pod stałą obserwacją służb²⁶.

Šufflay i jego najbliższe otoczenie nie wykazywali się wówczas należyłą ostrożnością. Naukowiec w swoim własnym mieszkaniu przy ulicy Gundulićevoj 27 przechowywał zredagowane przez siebie teksty, które były skierowane przeciwko Serbom i władzy Karadziordziewiczów w państwie. Naukowiec, co prawda, próbował zachowywać pozory, kreując, że prowadzi bogate życie towarzyskie i oddaje się pospolitym atrakcjom Zagrzebia, takim jak obiady w najlepszych restauracjach, ale adresy zarówno przy ulicy Dalmatyńskiej 10, jak również przy ulicy Gundulićevoj 27 były całkowicie spalone. Służby prawdopodobnie spodziewały się, że prędzej czy później Šufflay spotka się w jednym z wymienionych mieszkań z innymi liderami chorwackich separatystów, co mogłoby być znakomitym pretekstem do legalnego rozbicia antyjugosłowiańskiego ruchu oporu. Šufflay niedługo przed śmiercią informował, że w okolicy swojego domu w godzinach nocnych zaobserwował nieznaną mu osobę, które sprawiały wrażenie jakby chciały być przez niego dostrzeżone²⁷.

Na przełomie 1930 i 1931 r. naukowiec podczas spotkania chorwackich separatystów wyznał, że obawia się o własne życie. Atmosferę wokół inwigilowania Šufflaya wspomina jeden z jego ówczesnych kompanów politycznych Božidar Magovac:

²³ M. Švab, *Milan pl. Šufflay, 120. godišnjica rodenja – Djelo dostojno pozornosti*, „Matica Hrvatska” 1999, nr 149.

²⁴ M. Šufflay, op. cit., s. 27.

²⁵ Raporty policji w Zagrzebiu o numerach 21600 (2 XI 1930 r.), 21880 (5 XI 1930 r.) i 22080 (7 XI 1930 r.) udostępnione w zbiorach Željko Vegha.

²⁶ Ibidem.

²⁷ ZZV, <https://www.hkz-kkv.ch> (dostęp: 9 IV 2021).

Czasy były ciężkie. Ciężkie czasy dyktatury. Przed domem doktora Šufflaya nieustannie siedł policyjny detektyw, a później był śledzony krok po kroku przez cały dzień²⁸.

Według Magovaca w tym czasie Šufflay był ogarnięty pasją tworzenia artykułów demaskujących dyktaturę serbską w państwie. Magovac wspomina naukowca jako człowieka spędzającego czas w zatłoczonym pokoju, w którym znajdowała się sterta książek. Šufflay pisał w wielu językach, publikując w chorwackich tytułach („Obzora”, „Hrvatskie Pravo”, „Jutarnij List” i „Novosti”), ale również wysyłając swoje prace do Wielkiej Brytanii, Włoch i Węgier. Większość korespondencji zagranicznej została jednak przejęta przez służby²⁹.

Historyk Željko Vegh uważa, że pod koniec 1930 r. Šufflay znajdował się w złym stanie psychicznym. Był nerwowy i pobudzony. Ten sam historyk, badacz dziejów Chorwacji, dodaje jednak, że Šufflay:

jest bohaterem walki o niepodległość Chorwacji, ponieważ w tej walce jego osobisty zysk i życie nie były wcale ważne (...), oddał całe swoje serce i całą swoją siłę psychiczną dla Chorwacji, nie zastanawiając się, co dostanie od Chorwacji (...). Jako naukowiec, światowej sławy historyk, mógł opuścić Chorwację, ale tego nie zrobił³⁰.

Bez większego ryzyka można stwierdzić, że decyzja o zabójstwie Šufflaya została podjęta w czasie, gdy przebywał on w Albanii na przełomie 1930 i 1931 r. Wykonanie tej decyzji było uzależnione od deklaracji powrotu do Jugosławii. Decydując się na taki krok, Šufflay niejako podpisał na siebie wyrok śmierci, bo zaledwie kilka tygodni od powrotu do Zagrzebia, tj. 18 lutego 1931 r., naukowiec został uderzony młotkiem w głowę pod drzwiami swojego mieszkania przy ulicy Gundulićevoj 27. W wyniku obrażeń zmarł następnego dnia³¹.

Echa zabójstwa, mimo starań służb, przedostały się do prasy zagranicznej, przez co zostały ujawnione na całym świecie. Choćby w polskich tytułach pisano o politycznym wymiarze zbrodni³², ale obecnie łatwo zauważyć, że wątek śmierci Šufflay nie uległ szerszemu rozwinięciu. Wpływ na taki obrót spraw miał fakt, że zaledwie trzy dni po zamachu w Zagrzebiu miało miejsce usiłowanie zabójstwa króla Albanii Ahmeda Zogu podczas jego pobytu w Wiedniu. To wydarzenie zdominowało doniesienia prasowe w drugiej połowie lutego 1931 r. Również propaganda jugosłowiańska dołożyła wszelkich

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

³¹ *Погреб др. Милана Шуфлаја*, „Политика” nr 8189 z 23 II 1931 r., s. 7.

³² *Sensacyjne morderstwo polityczne w Zagrzebiu*, „Ilustrowany Kuryer Codzienny” nr 52 z 21 II 1931 r., s. 13; *Zamach polityczny w Zagrzebiu*, „Gazeta Lwowska” nr 42 z 21 II 1931 r., s. 1.

starań, aby okoliczności zamachu na Šufflaya nie zostały w pełni ujawnione. Na łamach „Politiki” dopiero w wydaniu z 21 lutego 1931 r. napisano o „tajemniczym napadzie” na zagrzebskiego profesora, który zmarł w wyniku rozległych ran zadanych młotkiem. Poinformowano, że policja dołoży wszelkich starań w ujęciu sprawcy³³. Dwa dni później, tj. 23 lutego 1931 r., umieszczono jeszcze krótki artykuł o pogrzebie naukowca, który spoczął na cmentarzu Mirogoj w Zagrzebiu. Napisano wyłącznie o podstawowych szczegółach skromnej ceremonii³⁴.

Równoległe służby jugosłowiańskie podjęły wszelkie starania, aby zatuszować okoliczności zbrodni. Czołowej gazecie ukazującej się w Zagrzebiu, która nie sprzyjała reżimowi serbskiemu, ale nie została zdelegalizowana, tj. „Zagrebačke Novine”, wydano zakaz publikacji nekrologu Šufflaya, równocześnie uniemożliwiając podanie godzin y ceremonii pogrzebowej. Władzom miasta zakazano opuszczenie flagi na znak żałoby, a policja rozprędziła spontaniczne zgromadzenie młodzieży i studentów zebranych w okolicy domu Šufflaya. W taki sposób ten ceniony w świecie naukowców miał „wyparować” z masowej świadomości. Został pochowany po cichu i bez publiczności³⁵.

Policja jugosłowiańska nigdy nie szukała sprawców zabójstwa, ponieważ musiałaby zacząć od najwyższego szczebla w Zagrzebiu. Obecnie wiadomo, że zamach na Šufflaya zorganizowała organizacja Młoda Jugosławia, której członkowie: Branko Zwerger, Ljubomir Belošević, Ivan Brkić, Josip Godiler i nieznany z imienia Marčec dokonali morderstwa na zlecenie szefa policji w Zagrzebiu Janko Bedekovicia. W ramach organizacji funkcjonował pion informacyjno-policyjny pod nazwą Młodzieżowe Towarzystwo Młodej Jugosławii, który w praktyce był militarnym oddziałem złożonym z informatorów i bandytów. Bezpośrednie kierownictwo nad oddziałem sprawował Janko Bedeković, a dużą część finansowania organizacji pokrywał rząd³⁶. Historyk Mario Stipančević nazywa organizację „terrorystyczną”, a sens jej działania określa jako brutalne pacyfikowanie przeciwników politycznych reżimu Belgradu³⁷. Janko Bedaković spełniał warunki do kierowania organizacją. Był bowiem oprawcą i sadystą. Większość swojej kariery policyjnej spędził w Zagrzebiu, ale pracował też w jugosłowiańskim Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. Specjalizował się w zadawaniu tortur i doprowadzaniu do samobójstw przesłuchiwanym przez siebie osób³⁸.

³³ Pierwsza relacja „Politiki” o zabójstwie Šufflaya została opublikowana w tym samym dniu, co cytowane polskie artykuły. Tymczasem na łamach wspomianej gazety wszelkie artykuły dotyczące wydarzeń w państwie jugosłowiańskim były publikowane z reguły kilka dni wcześniej niż w Polsce. Można zatem sądzić, że pisanie o Šufflayu było tematem dalece niewygodnym dla pozostającej pod wpływem dworu „Politiki” – *Загонетни напад на загребачког професора др. Шуфлаја*, „Политика” nr 8187 z 21 II 1931 r., s. 4.

³⁴ *Погреб др. Милана Шуфлаја...*, s. 7.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ M. Stipančević, *Mlada Jugoslavija – teroristička ispostava zagrebačke policije*, „Arhivski Vjesnik” 2019, vol. 62, nr 1, s. 126–127.

³⁷ *Ibidem*, s. 126.

³⁸ B. Janjatović, *op. cit.*, s. 233–234.

Samą organizację powołano w 1929 r. na bazie przeobrażeń administracyjno-prawnych w Jugosławii, zaś pierwsze formalne posiedzenie Młodej Jugosławii odbyło się 2 maja 1930 r.³⁹ Przywołany wcześniej Mario Stipančević zwrócił uwagę, że organizacja od początku była dobrze zorganizowana i cieszyła się płynnością finansową. Wśród jej celów statutowych wpisano m.in. „poszerzanie, wzmacnianie i rozwijane cnót narodowych, edukacyjnych, ekonomicznych i społecznych oraz rozwijanie i wzmacnianie poczucia przynależności do państwa jugosłowiańskiego”⁴⁰. W praktyce Młoda Jugosławia miała eliminować przeciwników politycznych Belgradu, a jej tron tworzyli Chorwaci, którzy wspierali rządy Karadziordziewiczów w państwie.

Wśród wielu zbrodni dokonanych przez organizację w okresie dyktatury króla Aleksandra I było zabójstwo Milana Šufflaya. Aktualnie nie są dostępne dokumenty, które dowodziłyby, że ceniony naukowiec został zamordowany na zlecenie rządu. Istnieją tylko poszlaki, których w sensie naukowym nie można obecnie zweryfikować. Natomiast pewnie jest, że rozkaz zabójstwa Šufflaya wydał osobiście Janko Bedeković, któremu następnie, z racji pełnionej funkcji w policji zagrzebskiej, powierzono zadanie wyjaśnienia okoliczności mordu. Oprawca, będący zarazem wiernym sługą reżimu jugosłowiańskiego, robił wszystko, aby uniemożliwić dotarcie do prawdy. W stanie oskarżenia postanowiono nawet Josipa Godilera, który stał się kozłem ofiarnym w rozgrywce Bedekovicia. Funkcjonariusz chciał w ten sposób chronić swojego najbardziej oddanego i zaufanego współpracownika Branko Zwergera, który faktycznie zadał śmiertelny cios Šufflawowi, podczas gdy Belošević, Brkić, Godiler i Marčec zajmowali się obserwowaniem ulicy (ewentualnie mieli wesprzeć Zwergera w razie konieczności). Założeniem Bedakovicia było też nadanie niepolitycznego charakteru zbrodni – z pewnością z tego powodu z domu Šufflaya w dniu zabójstwa zrabowano nieopracowane jeszcze rezultaty jego badań nad kolejnymi tomami *Codex Albanicus*⁴¹.

Oprawców nie interesowała jednak praca naukowa Šufflaya. Naukowiec został zamordowany, bo prowadził aktywną działalność na rzecz niepodległości Chorwacji. Fasadowe śledztwo Bedakovicia nie zakończyło się skazaniem żadnego z podejrzanych. Dopiero w czasie II wojny światowej – w burzliwych realiach politycznych – powrócono do sprawy. W trakcie pokazowego procesu, który odbył się niedługo przed utworzeniem faszystowskiego Niepodległego Państwa Chorwackiego, Branko Zwerger został skazany za zabójstwo Šufflaya. Pozostałe osoby zamieszane w morderstwo uniewinniono lub nie doczekały ponownego procesu, tak jak Janko Bedaković, który zmarł 9 kwietnia 1938 r. w szpitalu psychiatrycznym we Vrapču⁴².

³⁹ M. Stipančević, op. cit., s. 135.

⁴⁰ Ibidem, s. 136.

⁴¹ *Погреб др. Милана Шуфлаја...*, s. 7.

⁴² B. Janjatić, op. cit., s. 233–234.

Warto dodać, że wyłącznie Branko Zwerger figuruje w kontekście zabójstwa Šufflaya w głośnej książce Henry’ego E. Mattoxa pt. *Chronology of World Terrorism 1901–2001*, gdzie nie wspomina się o faktycznym inspiratorze zbrodni⁴³, co zdecydowanie zniekształca kulisy śmierci naukowca. Rola Bedakowicia w tej zbrodni jest bezsprzeczna, co zostało dowiedzione przez wielu historyków⁴⁴. W każdym razie nikomu dotąd nie udało się odnaleźć dokumentów szefa zagrzebskiej policji, które mogłyby łączyć popełnioną zbrodnię z elitami politycznymi Serbii – ówczesny rząd generała Živkovicia w świetle obecnych ustaleń ponosi wyłącznie odpowiedzialność moralną za zabójstwo Šufflaya.

Zdjęcie 2. Wydany w Albanii znaczek pocztowy upamiętniający Milana Šufflaya

Źródło: Zbiory Wikimedia Commons, <https://commons.wikimedia.org> (dostęp: 11 IV 2021).

Być może Bedaković, mający przecież w życiorysie pracę na poziomie ministerialnym, chciał przypodobać się władzom Jugosławii, a więc zdecydował się na likwidację ich płomiennego przeciwnika, licząc na awans? Jako szef policji w Zagrzebiu miał nieograniczone możliwości, aby zainspirować zbrodnię i ją sprawnie zatuszować.

W sprawie wyjaśnienia mordu na Šufflayu interweniowali wybitni uczeni – Albert Einstein i Heinrich Mann, którzy w oficjalnym piśmie protestacyjnym zwrócili się do Ligi Praw Człowieka oraz amerykańskiej gazety „The New York Times”. Za zabójstwo w sensie moralnym obwiniono króla Aleksandra I, nazywając sposób jego rządów absolutystycznym horrorem i terrorem wobec Chorwatów. Zauważono, że jego podróż do Za-

⁴³ H.E. Mattox, *Chronology of World Terrorism 1901–2001*, London 2004, s. 40–41.

⁴⁴ Warto w tym miejscu wymienić choćby oparte na rozbudowanym materiale archiwalnym, cytowane w artykule, prace i ustalenia autorstwa Bosiljki Janjatović, Mario Stipančevića i Željko Vegha. Zachodni autorzy nie wymieniają jednak Janko Bedakowicia w kontekście zbrodni na Šufflaya, co może być rezultatem sugestii listu Einsteina i Manna, w którym nie pada nazwisko szefa policji w Zagrzebiu. Nie było to możliwe. List został opublikowany w 1931 r., gdy śledztwem w sprawie śmierci Šufflaya zajmował się właśnie Bedaković.

Zdjęcie 3. Fragment prasowego protestu Alberta Einsteina i Heinricha Manna opublikowanego na łamach „The New York Times”

Źródło: Archiwa magazynu „The New York Times”, <http://nytimes.com> (dostęp: 8 IV 2021).

grzebia na przełomie stycznia i lutego 1931 r. była poprzedzona licznymi ostrzeżeniami wysłanymi w kierunku polityków opozycji. Zagrożono im, że w przypadku jakiegokolwiek manifestacji antykrólewskiej zostaną wyciągnięte surowe konsekwencje – insynuowano śmierć⁴⁵. Einstein i Mann monarsze zaadresowali następujące słowa:

Morderstwo jako źródło osiągnięcia celów politycznych nie może być tolerowane⁴⁶.

W każdym razie reakcja wybitnych uczonych, mimo rozpowszechnienia listu w USA i w Europie, nie zakończyła się spodziewanym rezultatem. Sprawę zlekceważono, choć pieczołowicie pielęgnowany wizerunek króla Aleksandra I uległ pogorszeniu w środowisku międzynarodowym. Warto zauważyć, że nie wszystkie tytuły wiązały w sensie moralnym zabójstwo Šufflaya z osobą króla Aleksandra I – jednym z nich był „Ilustrowany Kuryer Codzienny”⁴⁷. Otóż 22 lutego 1931 r. na łamach tej gazety opublikowano

⁴⁵ A. Einstein, H. Mann, *Appeal to the International League Of Human Rights*, <http://www.croatianhistory.net> (dostęp: 5 IV 2021).

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ P.J. Cohen, D. Riesman, *Serbia's Secret War: Propaganda and the Deceit of History*, Texas 1996, s. 10–11.

wymownie zatytułowany artykuł *Aleksander I – król i bohater*. W tekście wymieniono liczne zalety monarchy jugosłowiańskiego, przypomniano o jego bohaterskiej przeszłości, a także wielkiej odwadze i honorze. Okres rządów króla Aleksandra I od ustanowienia dyktatury w Jugosławii podsumowano następującymi słowami:

(...) Tworzy osobisty rząd i w swoje własne ręce bierze kierownictwo nawy państwowej. Szczęśliwe rezultaty nie dały na siebie długo czekać: prawodawstwo zostaje zunifikowane, zręczna decentralizacja kładzie kres ruchom separatystycznym, administracja zostaje zreorganizowana, a rolnictwo, to największe i prawdziwe bogactwo Jugosławii, rozwija się na świecie. Po raz pierwszy od czasu wojny chłopci mogą wreszcie pracować i żyć w spokoju, a ich miłość do króla, którzy trzy małe ludy zjednoczył w wielkie państwo wzrasta z dnia na dzień⁴⁸.

Trzeba tu oddać ogromne zasługi propagandzie jugosłowiańskiej, a także staraniom Bedakowicia. Kradzież nieopracowanych jeszcze tomów *Codex Albanicus* wprowadzała opinię publiczną w konsternację, zaś fasadowe śledztwo prowadzone przez szefa policji w Zagrzebiu niejako tworzyło alibi dla serbskiego rządu w Jugosławii. Śmierć wybitnego naukowca w niewyjaśnionych okolicznościach dodatkowo umniejszała próba zabójstwa króla Albanii, postaci w sensie wizerunkowym, o wiele bardziej nośnej dla debaty międzynarodowej. Šufflay nie umierał jednak na darmo. Okoliczności jego zabójstwo nie zostały poddane pamięciobójstwu. Jego przyjaciel, węgierski uczyony Jožef Bajza, w liście pożegnalnym napisał:

Niewiele jest osobowości w historii, którzy bardziej bezinteresownie służyli interesom swojego narodu, kulturze europejskiej i interesom narodu węgierskiego, jak Milan Šufflay w latach dyktatury jugosłowiańskiej. Jako męczennik swego ludu stał się nieśmiertelny, a za nim, niegdyś odrzuconym przez opinię publiczną, po raz ostatni podążyły tysiące Chorwatów. (...) Węgierska nauka historyczna z głębokim smutkiem przywraca pamięć Milana Šufflaya. Zawsze wiedzieliśmy, że jest wiernym synem swojego ludu, ale zawsze uważaliśmy go za naszego. Šufflay był największym Węgrem wśród Chorwatów i dlatego był największym Chorwatem. Chwała jego pamięci!⁴⁹

Dla Šufflaya ideał państwa jugosłowiańskiego był niemożliwy do zaakceptowania. Naukowiec prowadził aktywne działania mające na celu zbliżenie Chorwatów do uzyskania niepodległości. Podstawową formą tych działań było publiczne głoszenie treści wzmacniających tożsamością narodową Chorwatów, a także wspieranie drzemiące w tym narodzie tendencje separatystyczne wobec państwa Karadziordziewiczów.

⁴⁸ *Aleksander I – król i bohater*, „Ilustrowany Kuryer Codzienny” nr 53 z 22 II 1931 r., s. 6.

⁴⁹ N. Stevović, op. cit., s. 620.

Za głoszone poglądy Šufflayowi roztrzaskano głowę młotkiem, a manuskrypty planowanych kolejnych tomów jego *opus magnum* pt. *Codex Albanicus* – niewygodnego dzieła dla serbskich elit politycznych, opowiadającego o historii Albanii i stawiającej ten naród jako prawowitych dziedziców terytoriów bałkańskich – nigdy nie zostały odnalezione. Kwestionowanie dominacji serbskiej na Bałkanach i głośne hasła wzywające do separatyzmu Chorwatów wobec Jugosławii doprowadziły do śmierci jednego z najwybitniejszych umysłów swoich czasów. Fizyczną odpowiedzialność za zabójstwo Šufflaya ponoszą szef policji w Zagrzebiu i zwerbowani przez niego oprawcy, ale moralnie jego śmierć obciąża reżim autorytarny ustanowiony przez Karadziordziewiczów.

Podsumowanie

Dlaczego Milan Šufflay został zamordowany? W lutym 2021 r. minęło dziewięćdziesiąt lat od śmierci tego wybitnego naukowca, a odpowiedź na tak sformułowane pytanie pozostaje otwarta. Dziś wiadomo, że głównym inspiratorem tej zbrodni był komendant policji w Zagrzebiu Janko Bedaković, którzy zlecił zabójstwo członkom kontrolowanej przez siebie organizacji Młoda Jugosławia. Nie wiadomo, jakie motywacje kierowały Bedakovićem – być może były to personalne ambicje polityczne, a być może otrzymał wytyczne z serbskiego rządu. Współczesna nauka nie potrafi udzielić czytelnej odpowiedzi. Istnieje możliwość, że w przyszłości nie poznamy pełnych okoliczności zabójstwa Šufflaya, choć na aktualnym etapie wiedzy bez trudu można ustalić, że wybitnego naukowca zabili Chorwaci, którzy konspirowali z serbskim reżimem władzy.

Šufflay domagał się prawa do samostanowienia narodu chorwackiego. Dla niego chorwackość oznaczała niepodległość, a zjednoczone państwo południowosłowiańskie było zaprzeczeniem prawa do wolności. Głoszone przez niego poglądy okazały się na tyle głośne, że zaczęły zagrażać reżimowi Karadziordziewiczów. Środowisko rządowe utrudniało pracę naukowcowi, stawiając go w stan oskarżenia pod zarzutem zdrady stanu, wtrącając do więzienia, szpiegując czy nawet odmawiając wydania mu paszportu. Mimo tych przeszkód, Šufflay osiągnął wiele w nauce, a jego dzieła na trwałe zapisały się wśród przełomowych badań historycznych. Zaangażowanie w politykę naukowca sprawiło, że naraził się młodej władzy, stając się jedną z ofiar reżimów autorytarnych i totalitarnych w historii XX w.

Pamięć o Šufflayu jest dziś sprawą narodu chorwackiego, ale okoliczności jego zabójstwa – zgodnie z intencjami Alberta Einsteina i Heinricha Manna – przedostały się do dyskursu międzynarodowego. Jest to bowiem klasyczny przykład morderstwa na zlecenie w państwie, które było rozsadzane przez liczne namiętności narodowościowe, religijne i etniczne oraz równocześnie w autorytarnym reżimie, który nie mógł przetrwać ze względu na swoją opresyjność prowokującą groźne antagonizmy niezdarnie zagrzebane pomiędzy mieszkańcami Jugosławii.

Bibliografia**Materiały archiwalne**

Archiwa „The New York Times”.
Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.
Zbiory Željko Vegha.

Netografia

Einstein A., Mann H., *Appeal to the International League Of Human Rights*, <http://www.croatianhistory.net>.
Kroatischer Kulturverein, <https://www.hkz-kkv.ch>.
Morawski K.S., *Milan Šufflay – historyk zamordowany przez policję*, <https://opinie.wp.pl/milan-sufflay-historyk-zamordowany-przez-policje-6126039025477250a>.

Prasa

„Gazeta Lwowska” nr 42 z 21 II 1931 r.,
„Ilustrowany Kuryer Codzienny” nr 52 z 21 II 1931 r.; nr 53 z 22 II 1931 r.
„Политика” nr 8187 z 21 II 1931 r.; nr 8189 z 23 II 1931 r.

Opracowania zwarte

Cohen P.J., Riesman D., *Serbia's Secret War: Propaganda and the Deceit of History*, Texas 1996.
Djokić D., *Elusive Compromise. A History of Interwar Yugoslavia*, London 2007.
Janjatović B., *Politički teror u Hrvatskoj 1918–1935*, Zagreb 2002.
Kardum T., *Ideološki pogledi Milana Šufflaya*, „Časopis za suvremenu povijest” 2020, nr 52.
Mattox H.E., *Chronology of World Terrorism 1901–2001*, London 2004.
Morawski K.S., *Przyczyny i przebieg dyktatury jugosłowiańskiej w 1929 roku*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska – Sectio Balcaniensis et Carpathiensis” 2017, vol. II.
Morawski K.S., *Zamach w parlamencie jugosłowiańskim w 1928 roku. Przyczyny i konsekwencje w świetle polskich relacji prasowych*, „Echa Przeszłości” 2015, nr XVI.
Perić I., *V. Maček: politički portret*, Zagreb 2003.
Šufflay M., *Izabrani politički spisi*, prir. D. Jelčić, Zagreb 2000.
Švab M., *Milan pl. Šufflay, 120. godišnjica rođenja – Djelo dostojno pozornosti*, „Matica Hrvatska” 1999, nr 149.,
Sotirović V.B., *Creation Of The Kingdom Of Serbs, Croats and Slovenes, 1914–1918*, Vilnius 2007.
Stevović N., *Milan Šufflay, Jožef Bajza and croatian-hungarian relations*, „Zbornik Janković” 2019, vol. IV, nr 4.
Stipančević M., *Mlada Jugoslavija – teroristička ispostava zagrebačke policije*, „Arhivski Vjesnik” 2019, vol. 62, nr 1.

The Assassination of Milan Šufflay: Findings on the Ninetieth Anniversary of an Infamous Crime

Summary: The article discusses the circumstances surrounding the assassination of the famous Croatian scientist Milan Šufflay who was severely beaten in front of his own home in Zagreb on 18 February 1931, and died the following day at the hospital. The murder was commissioned by the head of the local police, Janko Bedeković, who was an ardent supporter of the authoritarian rule of the Karađorđević dynasty in interwar Yugoslavia which comprised Croatia. In addition to his scientific work, Šufflay was also actively involved in the Croatian independence movement, which is why the circumstances of his death are associated with the Karađorđević regime.

Keywords: Milan Šufflay, Janko Bedeković, Karađorđević dynasty, interwar Yugoslavia, assassination of Milan Šufflay